

Bijlage 1: Brief aan Rijk (BZK, FIN, I&W) met de propositie provincies (vanuit het IPO)

Nederland staat voor grote maatschappelijke opgaven. In de fysieke leefomgeving speelt veel: we moeten woningen bouwen die tevens goed bereikbaar zijn, duurzame energie opwekken, kwetsbare natuurgebieden herstellen, de landbouw verduurzamen en onze economie meer regionaal zelfvoorzienend en circulair maken. Al deze (inter)nationale opgaven hebben één ding gemeenschappelijk: ze vinden hun uitwerking op het regionale niveau. Provincies kunnen én willen de landelijke opgaven en doelen vertalen naar een gebiedsgerichte aanpak, waarbij inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties, gemeenten en waterschappen worden betrokken. Alleen door samen te werken kunnen we concrete resultaten boeken met behoud van politiek en maatschappelijk draagvlak.

Hierbij moet ook de samenhang tussen alle opgaven worden bewaakt. Niet alles kan overal. Er zijn keuzes nodig in de toedeling van schaarse ruimte. Provinciale Staten beschikken over de bevoegdheden en de democratische legitimatie om concrete afwegingen op regionaal niveau te maken. Provincies dragen met eigen middelen al fors bij aan de realisatie van de gezamenlijke opgaven. Maar een effectieve aanpak van maatschappelijke opgaven vraagt om verdere versterking van het provinciaal middenbestuur. Wat hebben de provincies hiervoor nodig?

De provincies stellen een aantal noodzakelijke, en randvoorwaardelijke, financiële vereisten om de grote transities in de leefomgeving van onze inwoners op te pakken, voor zowel de korte als de lange termijn.

- (1) Goed werkende, stabiele meerjarige interbestuurlijke en financiële afspraken. Provincies hebben een stabiel financieel meerjarencader nodig, met een stabiel eigen belastinggebied en een open huishouding – dit past niet alleen bij de rol en verantwoordelijkheden van de provincies, maar is de noodzakelijke versterking om de transities in de leefomgeving te realiseren. De incidentele fondsen uit het coalitieakkoord bieden onvoldoende houvast voor de lange termijn en het ontbreken van enig zicht op stabiele financiën na 2025 is zeer zorgwekkend. Daarbij constateren de provincies voor de bestaande uitvoering van de taken grote structurele kostenstijgingen voor natuurontwikkeling, Openbaar Vervoer en onderhoud/aanleg infrastructuur, die een heroriëntatie op de omvang van de bekostiging noodzakelijk maken. Voor Prinsjesdag 2022 moet duidelijk zijn op welke wijze stabiele financiële middelen gerealiseerd worden in, en vanaf, 2026.

De transities in de fysieke leefomgeving brengen structurele en extra lasten met zich mee. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het capaciteitsvraagstuk. Die bewustwording dient meegenomen te worden in de nieuwe financieringssystematiek.

- (2) In het coalitieakkoord is opgenomen dat om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten, in de komende jaren een nieuwe financieringssystematiek voor de periode na 2025 wordt uitgewerkt, waarbij ook de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt onderzocht. Met het wegvallen van de MRB vanaf 2030 dient voor de provincies gekeken te worden naar een nieuw eigen belastinggebied. Dit dient een robuust belastinggebied te zijn, dat bijvoorbeeld stabiele inkomsten oplevert, lage uitvoeringslasten kent en een aanvaardbaar belastingpotentieel heeft met voldoende sturingsmogelijkheden voor PS-en. Er mag geen sprake van een algemene verhoging van de belastingdruk. De provincies hechten eraan dat alle verschillende opties, in de samenwerking tussen rijk en provincies, goed doorgesproken en doorgerekend worden alvorens keuzes worden gemaakt. 'Betalen naar Gebruik' (BNG) is ook één van de opties. Varianten die daarbij in beeld zijn dienen aan te sluiten bij BNG en/of zijn bijvoorbeeld nieuwe provinciale belastingen op algemene grondslagen, zoals inwoners of wonen.
- (3) De inzet in de huidige kabinetsperiode van incidentele transitiefondsen op de verschillende opgaven betekent grote(re) administratieve lasten voor o.a. aanvragen en verantwoording, en bevordert niet de gewenste integrale aanpak van de transities. Er dient een uniformering gerealiseerd te worden in deze kabinetsperiode teneinde de (extra) administratieve lasten te beperken. In de nieuwe financieringssystematiek na 2025 moet ruimte zijn voor innovaties in het incidentele fondsen-vraagstuk. Ontschotting van de middelen uit de transitiefondsen is hierbij van groot belang, evenals het verstrekken van middelen zonder verplichte co-financiering. Zo beperkt de SPUK bijvoorbeeld beleidsvrijheid die nodig is om in een gebied een vraagstuk (in samenhang) aan te pakken, en heeft deze (te) hoge uitvoeringslasten.

De wettelijke verplichting tot het uitvoeren van een onderzoek artikel 2 Financiële Verhoudingenwet zien de provincies als een belangrijke voorwaarde voor het verder vormgeven van de nieuwe financieringssystematiek. De voorkeur geniet één onderzoek voor de drie grote transities teneinde ook de samenhang tussen de opgaven beter in (financieel) beeld te krijgen.

De provincies gaan er vanuit dat met de contourennota die voor de zomer aan de Staten-Generaal wordt aangeboden aan deze randvoorwaarden van de provincies zal worden voldaan. De Statenverkiezingen 2023, en het noodzakelijke wetgevingsproces voor een nieuwe financieringssystematiek per 2026, vereisen vroegtijdige helderheid waarbij de uitwerking en verdieping na de zomer gezamenlijk, binnen de contouren van één overheid, gerealiseerd kan worden.